

DRAGOMIR BABIĆ

SENJ U KRANJČEVIĆEVU PJSNIŠTVU KAO PROJEKCIJA NEKIH OD NJEGOVIH NAJBITNIJIH PORUKA

Dragomir Babić
Pedagoški fakultet u Rijeci
HR 51000 Rijeka

UDK: 886.2.09 Kranjčević
Izvorni znanstveni članak
Ur.: 1994-10-11

Veliki hrvatski pjesnik Silvije Strahimir Kranjčević napisao je i određeni broj pjesama, što su na neposredan ili posredan način vezane s njegovim rodni gradom Senjom i Hrvatskim primorjem, pa se onda u povijesti hrvatske književnosti govori o primorskim elementima u Kranjčevićevu pjesništvu, što je onda navelo poznatog hrvatskog književnog povjesničara Antuna Barca, da se u jednom svom kraćem prilogu pozabavi s ovom temom. Autor ovog priloga učinio je napor da temeljitije osvijetli i raščlani ovu pojavnost u Kranjčevićevu pjesništvu i ustvrdio, kako je Kranjčević pomoću ovih pjesama o Senju i Hrvatskom primorju projicirao istodobno svoje najznačajnije poruke o sudbinskoj i postojanoj borbi hrvatskog naroda za slobodu, pa su ove njegove pjesme, uz to što su najreljefnije slike o njegovom zavičaju, i svojevrсни značajni ključevi za bolje i suptilnije razumijevanje pjesnikove vizije o borbi hrvatskog naroda za svoju slobodu, a o čemu se pri istraživanju pjesničkog djela Silvija Strahimira Kranjčevića još uvijek ne posvećuje potrebna pozornost, ili ne bar u onoj mjeri koliko ona to zaslužuje.

Inspirativna izvorišta bilo kojeg umjetnika, pa i pjesnika dakako mnogobrojna su i različita, nikad do kraja protumačiva, što je i razlog, što tumači njihova života i pjesničkog opusa postojano i uporno tragaju za njihovim manifestacijama. To važi u punoj mjeri i za hrvatskog pjesnika Silvija Strahimira Kranjčevića, Senjana i hrvatskog primorca, u čijem pjesništvu se nalazi, odnosno projicira toliko toga, čime se on vezuje za svoj rodni grad Senj, a što mu je poslužilo da u ovom ili onom obliku iskaže svoje sudove o čovjeku, svijetu, društvu, životu i o drugim realitetima političkog, društvenog, gospodarskog i kulturnog života u Hrvatskoj tijekom posljednja dva desetljeća 19. stoljeća, odnosno u vremenu u kojem je živio i djelovao.

Kranjčevićeva vezanost za svoj rodni grad Senj i Hrvatsko primorje u duhovnom, pa i u fizičkom smislu u njegovu pjesništvu više je nego zamjetljiva, no ona nije nikad neke puke i egzaltirane lokalpatriotske konotacije, u što se ona nerijetko znade pretvoriti, ponekad čak i u banalno uspomenska viđenja. Kranjčevićovo doživljavanje zavičajnih sadržaja uvijek je u njega dostojanstven izazov, da se upusti u svojevrsnu avanturu traganja za eventualnim odgovorima na pitanja sudbinskog značaja, što su toliko potresale cjelokupno njegovo ljudsko, intelektualno i pjesničko biće. Baš poradi toga zanimljiv je svaki pokušaj da se bolje osvijetle bogate i zanimljive komponente njegova doživljavanja svoga rodnoga grada Senja i koječeg drugog u vezi s njim, budući da one u mnogočemu doprinose potpunijem identificiranju ovog velikog hrvatskog pjesnika, u čijem je pjesničkom tkivu uobličio jedan cijeli osobni pjesnički i filozofski mikrokozmos, koji još uvijek nije, niti će ikad do kraja biti konačnije raščlanjen.

Zanimljivo je da je Antun Barac u jednom svom prigodničarskom prilogu, u povodu 40-godišnjice smrti Silvija Strahimira Kranjčevića,¹ nabacio gotovo nekako usputno, neke oštromne natuknice o primorskim elementima u Kranjčevićevoj lirici, što prije pa ni poslije njega nisu privukle neku veću pozornost istraživača života i pjesničkog djela Silvija Strahimira Kranjčevića, mada one u mnogome mogu biti i te kako poticajno polazište za razjašnjavanje nekih upravo bitnih Kranjčevićevih sudova o pitanjima, što ih je on s toliko strasti i razumske raščlambe istodobno pretresao u tolikim svojim pjesmama. Činjenica što je ove natuknice fiksirao upravo Antun Barac tim je značajnija, što je upravo on toliko inzistirao na osvjetljavanju odnosa između pisca i sredine, odnosno utjecaja pisca na sredinu i utjecaja sredine na pisca, što je naravno jedan od osnovnih preduvjeta raščlambe života i književnog djela svakog umjetnika, pjesnika, a što se nažalost u hrvatskoj povijesti književnosti malo ili tek usputno čini, iako se to često apostrofira, gotovo imperativno zahtijeva. Antun Barac je u prednosti pred ostalim istraživačima i poradi toga, što je i on sâm hrvatski primorac, koji je onda bio u stanju, da s lakoćom otkrije i prepozna mnogo toga u Kranjčevićevu pjesništvu, što karakterizira primorski kontekst i mentalitet u njegovim osebnim vidovima i manifestacijama. Posve su onda točni i uvjerljivi Barčevi zaključci o Kranjčeviću: "Mažuranić je bio malorijek, svodeći svoj izražaj na što manji broj riječi, Kranjčević je naprotiv bio bujan, praskav,

¹ Primorski elementi u Kranjčevićevoj lirici. 40-godišnjica smrti Silvija Strahimira Kranjčevića, *Riječki list*, Rijeka, II., 258 (514), 29. 10. 1948., str. 3. Članak je napisan na molbu uredništva *Riječkog lista*.

nastojeći da obiljem rečenica iskaže sve što vidi i osjeća. Mažuranić je - iako do srži Primorac - gledao da svoje osjećaje prema zavičaju što više potisne, svoje Primorje i more jedva da i spominje. Kranjčević - spontaniji, iskreniji, nervozniji - svoju je povezanost s morem i Primorjem iskazivao obrnuto, često bučno i na vrlo različite načine... On je ostao pjesnik Senja i njegove okolice od prvih početaka svog književnog rada do posljednjih godina svog pisanja. Kranjčević je u svojim pjesmama obuhvatio i svoj rodni grad Senj, i njegovu okolicu, i cijelo Hrvatsko primorje - od Podgorja do Trsta - i otok Krk. Nije napisao samo "Uskočke elegije" - kao sjećanje na davnu prošlost i upozoravanje na sadašnjost - nego je motive Primorja upotrebljavao vrlo često i izvan toga ciklusa. Slijedeći maniru Augusta Šenoa, već je u početku napisao stihove svome rodnom gradu (Senju gradu, Na Nehaju). A u jednoj od posljednjih svojih pjesama - "Po pučini" - daje prizor mora, da bi u vezi s njime iznio jedan svoj životni osjećaj. Svoje filozofijske refleksije, svoja razmatranja o ljudima i životu vrlo često izriče upravo na taj način, što upotrebljava poredbe, stvorene u dodiru s morem i mornarskim životom. A između toga ima velik broj pjesama, nastalih u vezi s morem i primorjem (Zbogom, Primorkinji, itd.)... U svome "Oproštaju" naziva Primorje najljepšim krajem svijeta. No od toga je bitnije: što je Kranjčević opazio u vezi sa Senjom i Hrvatskim primorjem, i što je o njima rekao."²

Antun Barac nije ove primorske elemente Silvija Strahimira Kranjčevića ni u jednom trenutku dovodio u vezu s onim uobičajenim, u mnogih ljudi, pa i u nekih pjesnika, nostalgičarskim doživljavanjima svoga zavičaja, što na razini sentimentalističkih egzaltacija znadu biti toliko karikaturni i trivijalni. Ti primorski elementi u Kranjčevićevu pjesništvu osim što su pejzažni okvir njegovih sadržaja i sami su sadržaji onih bitnih, egzistencijalnih kranjčevićevskih dilema općeljudskog i univerzalnog značaja, što Kranjčevića čine pjesnikom, što je toliko prevladao hrvatske okvire i približio se na svoj način europskom pjesništvu njegova vremena. Stoga Barac smatra da to Kranjčevićevo zavičajno određenje ne treba ni precjenjivati ni potejenjivati, budući da je ono organska sastavnica i Kranjčevićeve prirode i njegova pjesničkog opusa, unutar kojega usudnošću svakog umjetnika, pjesnika egzistiraju najrazličitije filozofske i druge poruke: "S druge pak strane bilo bi opasno svaku važniju pojedinost ove vrste svoditi upravo na sjećanje iz Primorja. Kao i svaki umjetnik, Kranjčević je primao elemente odasvud, i u svim krajevima, kroz koje je prolazio. No nije bio čovjek, koji bi se u kasnijem

² Antun Barac, *Književnost Istre i Hrvatskog primorja*, Matica hrvatska, Rijeka - Zagreb, 1968., str. 491.-492.

razvitku odricao starijih razdoblja života, nego je rastao u visinu, nadograđujući novo na prošlo. Postajući pjesnikom, koji je obuhvatio u svojim pogledima cijeloga čovjeka, on s tim ipak nije prestajao biti dijete svog kraja."³

Kranjčevićevo sadržajno i dostojanstveno hrvatstvo i buntovništvo, što je proizlazilo iz najdubljih dubina njegova cjelokupnog ljudskog bića moralo se iskazivati i iskazivalo se na sve moguće načine, u zavisnosti od mogućnosti njegova pjesničkog talenta. Morao se uznemiriti, jer je sveukupni realitet hrvatskog naroda i njegove nezavidne političke, gospodarske i svake druge pozicije tijekom posljednja dva desetljeća 19. stoljeća nužno zahtijevao da se naspram njemu izjasni, pa je Miroslav Šicel razložno precizirao *spiritus movens* Kranjčevićeve pjesničke pojavnosti: "Njegova ljudska tragika ne proizlazi iz određenih filozofskih stavova, jer te on i nije izgradio, već joj je izvor u tragičnom doživljaju svijeta."⁴ Ta Kranjčevićeva uznemirenost što je rezultirala njegovom uvjerljivom i jedinstvenom općom prosvjednošću protiv nakaznosti ondašnjeg hrvatskog građanskog društva u njegovom pjesništvu, u onih njegovih najboljih petnaestak-dvadesetak pjesama, a i u onim ostalima, pa i u slabijima, morala je logično biti u funkciji humanizma, što je osnovna pretpostavka svakog istinskog i pravog pjesnika kakav je bio Silvije Strahimir Kranjčević, što je onda navelo Ivo Frangeša da ustvrdi: "Pa ako i jest, recimo Leconte de Lisle nekih tridesetak godina prije Kranjčevića, u sličnim, korektnim metrima pjevao slične ideje, Kranjčevićeve slike, njegovo pjevanje uopće, imaju uza sve to značajku izvornog, samosvojnog doživljaja: samo je pripadnik malog, pritisnutog naroda mogao svoj doživljaj ropstva pretvoriti u univerzalnu viziju humaniteta."⁵

Konkretizacija Kranjčevićeve pjesničke prosvjednosti protiv postojećeg ustroja društva, svijeta, čovjeka i prirode uz druge sadržaje, bila je nekako najneposrednije, najjasnije i naj slikovitije iskazana posredstvom tzv. zavičajnih sadržaja, budući da je čovjek inače nekako psihički najstabilniji i najelementarniji na prostoru i okviru svoga zavičaja, pošto se sve dokučive istine o životu i instrumentariji životnih iskustava nekako najbolje, najmanje otuđenije, otkrivaju i prepoznaju među pejzažnim kulisama rodnog kraja, odnosno zavičaja. To i jest razlog što je hrvatski pjesnik Silvije Strahimir Kranjčević toliko jasno identificirao samog sebe u *Uskočkim elegijama* i u svim onim drugim svojim pjesmama, u kojima je manje-više pisao o Senju ili o bilo čemu drugom što je na bilo koji način vezano sa Senjom i Hrvatskim primorjem, pa je

³ *Isto*, str. 496.

⁴ Miroslav Šicel, *Pregled novije povijesti hrvatske književnosti*, Zagreb, 1979., str. 74.

⁵ Ivo Frangeš, *Povijest hrvatske književnosti*, Liber - Mladost, Zagreb 1975., str. 485.

Antun Barac izričito naglasio da je "on ne samo najznatniji hrvatski lirik 19. vijeka, nego i najznatniji lirik Hrvatskog primorja."⁶ Kranjčević je svoje hrvatstvo, prosvjede protiv socijalne nepravde, kao i sve druge oblike svojeg nezadovoljstva s apsurdnostima života i ustroja prirode najbolje predočavao u pjesmama, čiji je sadržaj iz senjskog i primorskog života, budući da je na njegovoj osnovi donosio uopćavanja, što su zapravo bile njegove najznačajnije poruke, koje su objektivno bile glavne ideje vodilje, kao što su to bila njegova htijenja za slobodom, pravdom, poštenjem, istinom, nadalje htijenja za slobodnom Hrvatskom, koja se mora konačno osloboditi od svojih tlačitelja i ugnjetача svih vrsta.

To je naravno najprepoznatljivije u neposrednom dodiru sa svakom Kranjčevićevom pjesmom zavičajnog određenja, mada pri tom valja paziti da se to ne čini isforsirano, nategnuto, mehanički, rutinski, još manje da se to "otkriva" i "nalazi" tamo gdje ono ne postoji. Na sreću ne baš mali broj dobrih, pa i najboljih Kranjčevićevih pjesama očitavaju tu vještu i spretnu sintezu zavičajnog i hrvatskog određenja, zavičajnog i općeg, humanog u jednom pravom i cijelom bogatstvu asocijacija i verzija. Ne treba naravno posebno naglašavati, kako su upravo *Uskočke elegije* najpotvrđniji dokaz istinskog i pravog hrvatskog rodoljublja Kranjčevića i tolikih impresivnih etičkih osobina njega kao jednog nonšalantnog i osvjedochenog humaniste, koji se najsnažnije i najzbuđljivije ožalostio poradi činjenice, da je građanski društveni ustroj u ondašnjoj Hrvatskoj bio tako suptilno utemeljen na bezbrojnim varijacijama apsurdna i nepravde.

Kranjčevićeva spoznaja hrvatske tragedije je postojano uzbuđujuća. U kontekstu stiha *I sve što po njoj gazi, po mojem srcu pleše* iz pjesme *Moj dom* on u pristupu *Uskočkim elegijama* naprosto ne može da odagna od sebe tjeskobni osjećaj poniženosti njegove Hrvatske:

Ej, vi muke, nikad oplakane,
Ma kukali preko groba svoga!
O, moj dome-na sve četir' strane
Zgažen raju usred srca moga!

.....
Il na rávni il primorskoj stijeni,
Gdje god baka našu prede žicu,
Svuda hladne obilaze sjeni,

Zloduh neki tuši tamburicu.
Sve tavori, a kroz uzdisanje,
Ko sirota, kojoj otac živi;
Osta janje, osta nà zaklanje,
Pastir mu se uz vučinu priví,
I čuti se kleti prelom vjere,
Gdje god Hrvat tuđi kamen tuče,
Za tuđ hatar pod nebo se vere...

⁶ Antun Barac, *Književnost Istre i Hrvatskog primorja*, Matica hrvatska, Rijeka - Zagreb, 1968., str. 492.

Kranjčevićeva pjesma *Sijelo* posvećena je uspomeni na junačke senjske uskoke, što počivaju u senjskoj crkvi svetoga Franje, koji su krajnje nesretni što ih nitko ne budi iz groba da se priključe svojim hrvatskim potomcima, kojima nedostaje borbenosti da pokrenu sveopću i nužnu borbu protiv tlačitelja Hrvatske:

Sred grada u kamenu Senju	Nad glavom im zapjevat pijevac,
Na glasu je božiji hram;	Nad velikom grobnicom!
To crkva je svetoga Franje	A kada bi zapjevo pijevac,
I mrtvih uskoka stan.	To utvrdo vjeruju svi:
Tu dolje, pod pločama teškim,	E, umah bi uskrsli opet,
Kroz stoljeća snivaju svi,	Ko nijesu ni umrli!
A bura nad krovom im pjeva:	Nu lijena pjevčina šuti
O mletačkoj galiji ...	I drijema na bunštu;
I jošte, još čekaju malo,	A divovi junačkog roda
Zar ne će, dok otkucne zvon,	Svi ò grob se vraćaju!

Svaka Kranjčevićeva pjesma u *Uskočkim elegijama* precizira neku posebnost nezavidne sudbine naših senjskih, primorskih ljudi. U pjesmi *Naš čovo* riječ je o našem poštenom, ali strahovito naivnom domaćem, primorskom čovjeku, koji ne shvaća, točnije koji ne dokučuje uzročnika svoje osobne tragedije, a to je ugnjetачka Austrija. Međutim njegova etičnost, najpoštenija dobrotu plijeni svojom dosljednošću, što je vidljivo iz njegove nakane da otiđe u poznato primorsko zavjetešte u Krasno, da okaje svoje, u ratu, nužne grijehe. No, ipak na kraju pjesme njegova ustrajnost u dobroti i naivnosti posredno djeluje kao optužba protiv Austrije, čiju krivicu on sam nije uspio sagledati:

- Pošao bih Majci božjoj na proštenje a na Krasno,
Prê neg umrem, da se skrušim, da ne bude poslije kasno.
- Jer me peče, gospodaru, što krštenoj rekoh duši
Pasju riječ, Bog da prosti, kad se ono s križa sruši!
- Nu ... rekoh je! Branio sam s obim rukama amiralja,
A nijesam ni ja bio vazda 'vaka kljasta tralja!

Kranjčević nikad nije bio jednosmjerni buntovnik. Nije bio impresioniran ondašnjim hrvatskim pravaškim oporbenjacima, koji su se izivljavali u antiaustrijskoj retorici, zanemarujući činjenicu da je upravo ta Austrija provodila nemilosrdno gospodarsko izrabljivanje hrvatskih ljudi, tako da Antun Barac otkriva u Kranjčevićevoj pjesmi *Starom oporbenjaku* određenu "vedro-ironičnu karakteristiku Senjanina starog tipa: pravaškog nezadovoljnika, koji nikako ne

može da se smiri pod Austrijom, galami protiv vlastodržaca, no ne osjeća težinu upravo ekonomskih prilika."⁷ Zato Kranjčevićevi stihovi djeluju otrežnjavajuće:

Pak ga tako ljuljka i sve usput mrsi:
Trebalo bi svima nogom nešto dati!
Pa dremucka s čedom na staračkih prsih
I ne čuje Matu s Jelom ispred vrati'.
Stisnuli se tamo, šapću neku muku:
O porezu nešto... Bog da sami znađe,
... Kroz polumrak vide jednu suhu ruku,
Što proročki nekad blagoslov im dade!

Problem emigracije što se u Hrvata krajem 19. stoljeća iskazivao nevjerojatno oštrom socijalnom rezultantom iskazan je u Kranjčevićevoj socijalnoj pjesmi *Iseljenik* i kao neki tragični predosjećaj nezvjesnosti, pa i besperspektivnosti, što ga je pjesnik jamačno morao upiti iz rezignacije i pustoši, što se tada osjećala u primorskim mjestima, poglavito u Senju, Novom i u cijelom Vinodolu, pa i u najmanjim primorskim naseljima, iz kojih je po intuiciji u neprijateljsku tuđinu odlazilo toliko mladih i snažnih primorskih ljudi:

Gužva se svijet bez krova, što će pod palminom granom
Tamo robovati jadno, ptice gdje brbljave lijeću,
Sunce gdje toplije trepti žarkim nad vedrijim danom,
Bazdanim vodam, opojnom cvijeću ...

.....
Primorski samo dobrijan ukočen šuti i šuti,
Njemu je ostalo srce tamo na kamenoj liti,
Kadulja gdjeno miriši, smilj gdje zlati se žuti,
Bršljan gdje zide djeci mu štiti.

Kranjčevićeva pjesma *Velebitska baka* možda najbolje i najpregnantnije dočarava impresivni ugođaj ljepote i surovosti primorskog pejzaža, koji u predodžbi primorskih ljudi nikad ne djeluje autonomno, sam za sebe, već je usječen u njihovu svijest kao sinteza, kao smjesa njima dragog i srcu priraslog pejzažnog okoliša i ponižavajućeg i tjeskobnog siromaštva, koje im je sudbinski dosuđeno:

Bako moja pogrbljena,
Po liticama što se vereš,
Iz pregače zemlju stereš-

Izmeđ drača i kamena
Koji krumpir da ubereš
Božjom voljom za vremena!

⁷ *Isto*, str. 494.

Tek u gorju, kud te nasla
Tvoje sudbe volja čudna,
Mukotrpnna, veletrudna,
Gdje ti koza kamen pasla,
A tvog jada uzaludna
Tinjajući zvijezda zgasla,

Velebitskoj tu na hridi
Nestat će nam opet krova
I bakice starog kova,
Tek će bura tud da bridi
Vrh kamena pravjekova
Po grdnoj joj piramidi!

Primorski, domaći ugođaj što ga je rado slikovito i koncizno dočaravao Kranjčević rijetko, gotovo nikad nije u njegovim pjesmama izgrađivan, odnosno sačinjen u idiličnoj intonaciji, mada je kao rijetko tko uspijevaio iskazati njegove prirodne, skoro fascinantne ljepote, što nikoga nisu mogle ostavljati ravnodušnim. Njegovi neromantični, prozaični elementi što su bili prisutni unutar njega, mahom su predstavljali činjenice o socijalnoj bijedi u Senju i Hrvatskom primorju, što je snažno pritiskala male hrvatske ljude, što su smukom proživljavali svoje životne trenutke. To je možda najviše došlo do izražaja u poznatoj Kranjčevićevoj pjesmi *Na obali uskočkog grada*, u kojoj je na jedan snažan pjesnički način predložen gotovo sav totalitet ondašnjeg života u Senju, u kojem se zamjećuje, i spontan hrvatski rodoljubni osjećaj iskazan pomoću milozvučne domaće čakavštine, i najushitniji zanos ljepotama mora i pejzaža, ali i mučno prisustvo neimaštine što sve to natkriljuje tamnim sjenama:

Tiho leži, tiho, moje more sinje,
Posestrimi Istri čipka se na žalih,
Nebo kao čisto krilo golubinj
Vrbniku nad morem krvavo se pali
.....

Tiho leži, tiho, more moje drago,
Ko sanjarska duša djevojčice nujne...

Evo pod grad stiže, most se na kraju diže:
Zdravo ste nam, braćo, u kamenu Senju!
I začas se čuje: "Gospâ! "-il-"Parona",

Sad su uprav došli iz Vrbnika ljudi!
Donijeli su grožđa, smokvi il melonâ,
Što šećerom zore na istarskoj grudi.
A čakavska riječ kao šira slatka
Sve se pjeni brza s kraja i sa lađe,
Sa jezika gipka otkida se glatka,
Što ne može vikom, to rukama nađe!
Samo starac neki na lađici òstâ,
Broji škrti novčić, što ga eto smogo,
I uzdahne katkad: "Bože, nije dosta,
A ja trebam više, a ja trebam mnogo!"

Kranjčevićev doživljaj Senja dat je u svom dinamičnom totalitetu u pjesmama *Senju-gradu*, *Na Nehaju*, *Nad rasapom moga grada* i *Zadnja uskočka šajka*, što su objelodanjene izvan korpusa njegova poznatog ciklusa *Uskočke elegije*. Mada je sadržajna okosnica ovih pjesama grad Senj, činjenica je da su sve one, naročito ove četiri, poslužile Kranjčeviću kao povod, prilika, izazov da se upusti u svestrani i suptilni ritual rezignacijskih meditacija nad cjelokupnom hrvatskom sudbinom, što se tako neprekidno raspinje tijekom dugih stoljeća između najmučeničnijih patnji i htijenja za slobodom, što ju se sve strastvenije

zaziva, a koja tragičnim spletom najnepovoljnijih povijesnih okolnosti skoro izmiče pred nemoćnom nadom ondašnjih hrvatskih ljudi, a u koju, unatoč svemu, oni i nadalje vjeruju. Kranjčevićeva raščlamba hrvatske sudbine najkonkretnije se ostvaruje nad uzbudljivim i prkosnim realitetima senjske prošlosti, sadašnjosti i budućnosti. Grad Senj mu je neuništivi simbol hrvatstva, hrvatske nacionalne svijesti i hrvatske neuništivosti. Uskoci pak kao simbol kamenog i slobodarskog Senja najreljefnija su ilustracija njegove trajne povijesne autonomnosti i posebnosti, što ju je Kranjčević kao Senjanin osjećao u Senju iz nevidljive, ali snažne ozračnosti hrvatstva i slobodarstva, što je bila uprisutnjena u mnogim konkretnim manifestacijama, odnosno događajima senjske povijesti, u njenim fizičkim i duhovnim inkarnacijama.

Kranjčevićeva pjesma *Senju-gradu* je ditiramb, himna Senju, no bez onih uobičajenih himničkih retoričkih apoteza, već u prvom redu, u himničkoj formi, dokumentarij o senjskoj prošlosti i o svemu onome, što ona može rezultirati u budućnosti, pošto je ona pretpostavka nedvojbenog doprinosa Hrvatskoj, hrvatskom narodu i njegovoj neuništivosti i budućnosti:

ČELIK-ZNAČAJ, zmaj plemenit,
Kad je gonit crna jata,
Na braniku lav korenit,
Ti se dižeš, div Hrvata!

.....
Sva ti prošlost slava bajka,
Vječnog traja i pameti,
Kad uskočka znala šjaka
Moru pričat ob osveti.

.....
Poput bure s tvojih krši
Zna te prenut slava stara...

.....
Senju-grade, naša diko,
Zlata kruno svih Hrvata,
Duh slobode, s tobom niko,
Jur se slavnog stijega hvata!

.....
Dan kad sine,
Ropstvo mine,
Ti ćeš, grade, sretan bit!!

Kranjčevićev osjećaj rezignacije znao je biti snažan, pošto je živio djelovao i stvarao u mučnom i prozaičnom Khuenovom vremenu. No unatoč tome on je pribirao u svojim osjećajima i spoznajama snagu, da se ustraje prema cilju, odnosno prema trenutku konačnog oslobođenja Hrvatske:

I stajah tako ... plakat mi se htjelo,
 Da, plakat sudbu toga kamen-grada,
 Otajnim strahom drhtalo mi tijelo,
 A srce tisuć ovilo mi jada...

.....
 I prenuh se, sa nehajskoga visa
 Na tamno more mutan gled mi pao,
 I zirnuh okom preko onog klisa,
 Slobodu gdje je Uskok branit znao ...
 Pa kliknuh: Ne zdvoj, uskočki moj grade,
 I tvoja sunce ogrijat će vrata,
 I tvoje ti ćeš preboliti jade,
 Kad sine zora slobodi Hrvata!

Kranjčevićeva pjesma *Nad rasapom moga grada* osebujna je projekcija njegova doživljaja svoga rodnog grada Senja u okviru njegovih intimnih otužnih dilemičnosti, što su ih prouzrokovala teška iskušenja ondašnje najkonkretnije hrvatske političke i društvene situacije u Hrvatskoj, u kojoj se zatiralo sve što je hrvatsko, pa i ono vjekovno hrvatstvo Senja. No i u tom trenutku Kranjčević unatoč pesimizmu, što mu se odasvud nameće, ipak naslućuje da sav taj tuđinski pritisak ne može rezultirati konačnim zatiranjem Hrvatske i onog hrvatskog duha, što ga je s toliko strasti i dostojanstva identificirao njegov rodni grad Senj:

Nad Nehaj-gradom crn se gavran kruži
 I kobnim graktom ljute jade sluti,
 A moje srce krvari i tuži,
 A moje oko nekako se muti,
 Nad Nehaj-gradom nujna bura pjeva ...

.....
 Aj, kazniše te, jer si leglo bune!

.....
 I - dok mi oko prošlost našu zrije,
 Vragova naših smijem se sljepoći,
 Oj, nek se gavran nad Nehajem vije,
 Gdje može gavran, i golub će moći!!

Kranjčevićeve pjesme zavičajnog određenja iskazuju možda najjasnije njegovu životnu filozofiju, sve njene razine, pa i stanovite kontroverze, što su se u njoj oplođavale. Ti njegovi emocijski i intelektualni susreti sa Senjom, s njegovom prošlošću i s ondašnjom dnevnom političkom sadašnjošću Hrvatske bili su mu, figurativno kazano, mjera, instrumentariji, elementi, da što neposrednije i preglednije izrazi svoj stav prema tolikim apsurdima društva i svijeta, što ustvari stvaraju pjesnika i razbuđuju u njemu sve što ga i stvara pjesnikom. Ivo Frangeš je to pregnantno formulirao: "Kranjčević je u sebi nosio buntovni nemir senjskog uskoka i blagost modernog intelektualca."⁸ Taj senjski uskok u njemu nadahnjivao ga je da traži i pronalazi mjeru u sadržajima, što ih je u svome pjesništvu stavljao u fokus pozornosti. Ozračjenja što su ga prožimala čitava, bila su zapravo utemeljena i prihvaćena iz povijesnih realiteta Senja, njegove burne povijesti i hrvatstva, što je bio imperativ svjesno osmišljenog života senjskog puka. Zato je svako Kranjčevićevo emocijsko susretanje sa svakom pojavnošću fizičke, materijalne i duhovne dimenzije grada Senja, dragocjeni i poticajni najspontaniji izazov da nanovo oživi, ponekad da najbukvalnije reaktualizira ono, što je u njemu egzistiralo, ono što je bio njegov stvarni i nesebični, humani i hrvatski Ja. Sve kontradiktornosti u njemu samom, sve njegove patnje i svi njegovi sustavi pobune protiv unesrećene pozicije Hrvatske Khuenova vremena i Bosne Kallayeva vremena, nalazile su u njemu neki odušak u pjesmama, u kojima je mogao progovoriti na temelju svojih snažnih životnih iskustava, a ta su se projicirala na temelju njegovih senjskih uspomena, nezavisno od toga da li su se ona utjelovljivala bilo u njegovoj imanentnoj hrvatskoj svjesnosti ili u onim njegovim pjesmama, što su prepoznatljive po svojim senjskim temama. U tom smislu Kranjčevićevo pjesništvo senjskog, pa i šireg primorskog određenja, ostaje i nadalje jedna značajna mogućnost za još suptilnija prepoznavanja nekih najznačajnijih poruka ovog velikog hrvatskog pjesnika, koji je objektivno od početka do kraja, i svoje i životne i pjesničke avanture, bio i ostao svojevrsni i noviji elementarni senjski uskok, što se toliko potvrdio značajnim mogućnostima pjesničke riječi, i to one žive pjesničke riječi, što je prisutna u svima nama i dan-danas!

⁸ Ivo Frangeš u knjizi *Silvije Strahimir Kranjčević*, PSHK, knjiga 60, Zagreb, 1964., str. 8.

Literatura

Članci M. Krleže, M. Franičevića, M. Matkovića, V. Popovića, P. Šegedina i dr., *Republika*, br. 12, Zagreb, 1948.

Dragutin Tadijanović, *Napomene uz Sabrana djela Silvija Strahimira Kranjčevića*, I. i II. sv., Zagreb, 1958.

Ilija Kecmanović, *Silvije Strahimir Kranjčević*, Sarajevo, 1958.

Miroslav Krleža, *Eseji III.*, Zagreb, 1963.

Ivo Frangeš, *Silvije Strahimir Kranjčević, Izabrana djela*, PSHK, knj. 60, Zagreb, 1964.

Ivo Frangeš, *Silvije Strahimir Kranjčević, Povijest hrvatske književnosti*, knj. 4, *Realizam*, Zagreb, 1975.

Ivan Krtalić, *Silvije Strahimir Kranjčević*, Zagreb, 1979.

Dubravko Jelčić, *Kranjčević (portret)*, Zagreb, 1984.

Ivo Frangeš, *Povijest hrvatske književnosti*, NZMH - Cankarjeva založba, Zagreb - Ljubljana, 1987.

Antun Barac, *Književnost Istre i Hrvatskog primorja*, Matica hrvatska, Rijeka - Zagreb, 1968.

The Town of Senj in the Poetry of Kranjčević as a Projection of some of his most Essential Messages

Summary

The great Croatian poet Silvije Strahimir Kranjčević had written a considerable number of poems that are directly or indirectly connected with his native town of Senj and the Croatian Littoral. That is why we speak about his littoral elements in the Croatian literature, which led a well-known Croatian historian Antun Barac to deal with the theme in his shorter contribution on Kranjčević.

The author of this paper has made an effort to elucidate and analyze this phenomenon in the poetry of Kranjčević and affirmed that the poet with his poems on Senj and the Croatian Littoral had at the same time projected his most important messages concerning fateful and persevering struggle of the Croatian people for freedom. These poems being picturesque images of his homeland present at the same time specific keys for better and more subtle understanding the poet's vision on the struggle of the Croatian people for freedom, which, so far, has not been given an adequate consideration while researching Kranjčević's poetry, or at least, not so much as he deserves it.